

УДК 378:371.124:811.111

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Н. В. Мартин

*ст. викладач кафедри англійської філології та
методики викладання іноземних мов,
Мукачівський державний університет*

Одним із факторів забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому рівні є підвищення якості підготовки фахівців, формування в них позитивної мотивації до майбутньої професії. Останнє, однак, неможливе без стійкої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, пов'язаною з цією професією. Безумовно, деякі студенти мають позитивну мотивацію до навчання вже на 1 курсі – вони свідомо обрали свою майбутню професію і готові отримувати нові знання як для свого професійного майбутнього, так і для особистісного зростання. Але, згідно даних, отриманих у результаті численних опитувань, більша частина студентської молоді, вступаючи до ВНЗ, не має готовності отримувати нові знання, і як наслідок – має низьку мотивацію до навчання, або взагалі не має мотивації до навчання. Отже, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості науково-педагогічних праць, присвячених проблемі формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ, це питання все ще залишається одним із актуальних питань педагогіки та педагогічної практики.

Таким чином, для виявлення педагогічних умов формування мотивації студентів вважаємо за необхідне вивчення сучасного стану формування мотивації педагогічної діяльності у вищій школі, змісту мотивів до навчання у студентів.

Аналіз останніх публікацій засвідчує наявність досліджень мотивів вступу до вищого навчального закладу (С. В. Бобровицька, О. В. Гилюн, Г. А. Мухіна, А. Н. Мечніков, Ф. М. Рахматуліна та ін.); виявлення динаміки змін мотивів на різних курсах (С. В. Бобровицька, Н. В. Бордовська, Р.С. Вайсман, А. О. Реан, П. М. Якобсон та ін.); виділення умов, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності (Н. П. Волкова, А. І. Гебос, С. С. Занюк, В. Я. Кикоть, В. Є. Михайличенко, В. В. Полянська, О. Б. Тарнопольський, В. А. Якунін) та ін.

Згідно даних, отриманих С. В. Бобровицькою, тільки 43% опитаних першокурсників педагогічного інституту мали орієнтацію на оволодіння професією, решта 57% не мали наміру працювати за фахом [2, с. 265]. О. В. Гилюн на основі аналізу матеріалів соціологічних опитувань студентів ДНУ за період з 2000 до 2010 року, що проводилися кафедрою соціології, робить висновок, що конкретна цілеспрямованість освітніх мотивацій студентів в останні роки знижується [1, с. 104]. Інші науковці, які проводили опитування абітурієнтів, отримали схожі результати стосовно мотивів вступу до ВНЗ. Таким чином, проаналізувавши дані, отримані науковцями, можемо зробити висновок, що тільки 47% абітурієнтів мають мотив – оволодіння професією, мотиви решти

абітурієнтів – легкість, з їх точки зору, вступу, можливість спілкування з однолітками, необхідність мати час для самовизначення, престижність диплома вищої освіти (саме диплому, а не освіти). Загальновідомим є той факт, що одним із основних завдань сучасних педагогів стає формування у студентів стійкої мотивації до навчання впродовж життя, що допоможе їм визначитися професійно та стати кваліфікованими спеціалістами.

На думку В. Є. Михайличенко та В. В. Полянської, дослідження проблеми формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у вищому навчальному закладі дає змогу зробити об'єктом вивчення багато аспектів внутрішнього життя студента: його інтереси, цінності і переконання, мотиви діяльності, здібності, знання, уміння, навички, які складатимуть у подальшому його професійну спрямованість [3, с. 97-100].

Взагалі, формування мотивації можливе лише тоді, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями. Чим більш особистісні цінності пов'язані з результатом майбутньої діяльності, тим більше внутрішні мотиви підживлюватимуть енергію мотивації особистості. В нашій статті ми аналізуємо лише позитивну мотивацію, оскільки вважаємо, що негативна мотивація гальмує розвиток людини в цілому та її креативні здібності зокрема. Але час від часу використання негативної мотивації в якості стимулів навіть необхідно для ефективної роботи та розвитку людини. Викладач має відчувати час та міру використання цих стимулів. Багато наукових джерел трактують стійку позитивну мотивацію до навчання як мотивацію, яка заснована на потребах та інтересах людини і не вимагає додаткових стимулів, зовнішнього впливу.

А. О. Реан стверджує, і ми повністю з ним згодні, що висока позитивна мотивація може відіграти роль компенсуючого чинника у випадку недостатньо високих здібностей; однак у протилежному напрямі цей фактор не спрацьовує – ніякий високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчального мотиву або його низьку вираженість, не може привести до значних успіхів у навчанні [4].

Отже, мотиваційна складова навчальної діяльності охоплює пізнавальні потреби, мотиви і сенси навчання. Під час занять у студентів має виникати потреба у самовдосконаленні, самореалізації та самовираженні. Значну роль у формуванні цієї потреби відіграє співробітництво між викладачем та студентами, а також між самими студентами, яке в навчальному процесі відбувається за допомогою діалогу. Згідно визначення С. С. Занюк, навчально-пізнавальна діяльність – це процес взаємодії людини з навколишнім середовищем, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, яка виникла внаслідок появи потреби вчитися [5].

З цього випливає, що викладач має постійно відтворювати умови, при яких виникає потреба вчитися. Більшість учених мають спільну думку відносно основного сенсу навчально-пізнавальної діяльності. Вони вважають, що основним сенсом навчально-пізнавальної діяльності є зміни в інтелектуальному,

моральному, особистісному розвитку людини, формування механізмів самоорганізації людини.

Отже, **метою** нашої статті є вивчення мотивів до навчання студентів напряму підготовки «Середня освіта (англійська мова та зарубіжна література)» Мукачівського державного університету.

Для досягнення поставленої мети, необхідно вирішити наступні **завдання**:

- виявити фактори мотивації до навчання у студентів першого курсу;
- проаналізувати фактори, що стимулюють навчання студентів на середніх та старших курсах;
- виокремити найважливіші положення, що впливають на мотивацію студентів.

Для виявлення факторів мотивації, на першому етапі нами було досліджено зміст мотивів до навчання у студентів першого курсу напряму підготовки «Середня освіта (англійська мова та зарубіжна література)» на базі Мукачівського державного університету.

З цією метою була використана методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів А. О. Реан, В. А. Якуніна.

Методика «Вивчення мотивів» навчальної діяльності студентів» (А. О. Реан., В. А. Якунін) пропонувала студентам вибрати з 16 мотивів навчальної діяльності 5 найбільш значущих для них. Найбільш обраними мотивами стали такі:

- стати висококваліфікованим спеціалістом – 74% студентів;
- набути глибокі та міцні знання – 68%;
- отримати схвалення батьків та оточуючих – 61%;
- отримати диплом – 57%;
- забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності – 52%;
- успішно навчатися, здавати екзамени на «добре» та «відмінно»- 45%
- постійно отримувати стипендію – 39%;
- досягти поваги викладачів – 32%;

Мотиви, які отримали невелику кількість виборів:

- бути постійно готовими до наступних занять – 12%;
- не відставати від однокурсників – 11%;
- уникнути осуду та покарання за погане навчання – 8%.

Отже, найбільш обраними мотивами стали: «бути висококваліфікованим спеціалістом», «набути глибокі та міцні знання» «отримати схвалення батьків та оточуючих». Студенти першого курсу хочуть стати спеціалістами своєї справи, але не усвідомлюють, що це означає, які зусилля треба докласти, щоб стати фахівцем своєї справи. Мотив «набути глибокі та міцні знання» (пізнавальні інтереси) показали 68% студентів, тобто майже половина. Значна частина студентів має соціальний та спонукальний мотив «отримати схвалення батьків та оточуючих», «досягти поваги викладачів». Серед студентів першого курсу значне місце займає соціальний мотив навчання у ВНЗ.

Така структура мотивів навчально-професійної діяльності відображає стан сучасної шкільної освіти, яка не спрямована на формування у школярів інтересу

до отримання знань. Можна стверджувати, що у шкільному навчанні відсутні необхідні умови для формування потреби у теоретичному осмисленні явищ дійсності та адекватної їй здібності – теоретичного мислення.

Як показують дослідження на базі загального мотиву навчальної діяльності у студентів з'являється певне ставлення до різних навчальних предметів. Воно обумовлюється такими факторами як важливість предмету для професійної підготовки, інтерес до певної галузі знань та до даної дисципліни, якість викладання (задоволеністю навчальними заняттями по даній дисципліні), міра складності оволодіння цією дисципліною, виходячи з власних здібностей, взаємостосунки з викладачем даної дисципліни.

На перших заняттях з першокурсниками важливо, щоб зміст навчального матеріалу був зрозумілим, спирався на їх минулий досвід, викликав у студентів позитивні емоції. Дуже важливо розібратися зі студентами значення змісту дисципліни для майбутньої професії. Оскільки значна частина першокурсників, які приходять на навчання у ВНЗ, мало знають про професію, яку обрали, тому курс «Вступ до спеціальності» має перш за все показати сутність професійної діяльності. Потрібно побудувати цей курс так, щоб студенти на практиці побачили застосування знань.

Застосування викладачем групових форм організації навчального процесу впливає на формування мотивації до навчальної діяльності, оскільки примушує всіх студентів бути активними, не відставати від інших, вчить умінню спілкуватись.

Оцінка знань студентів серйозно впливає на мотивацію до навчання. Оцінка має бути заслуженою, за певний навчальний труд, виконання завдань. Корисно заохочувати студентів до самооцінки знань, до оцінки знань своїх товаришів.

Система оцінювання знань студентів має бути чіткою, зрозумілою, аргументованою та прозорою. Важливо, щоб студенти залучалися до оцінювання власних знань.

Значна частина студентів має недостатньо розвинені навчальні навички: вміння конспектувати, будувати доповідь на заняття, виділяти головне у тексті, організувати правильно та розподіляти навчальний час та інші.

На формування позитивних мотивів навчання впливає стиль спілкування та ставлення викладача до студентів.

На наступному етапі дослідження нами було проаналізовано фактори, що стимулюють навчання студентів на середніх та старших курсах. Таким чином, виникла необхідність у науковій розробці, використання якої допоможе у практичній діяльності як викладачів, так і студентів.

Нами була запропонована анкета для діагностики мотивів навчання майбутніх вчителів англійської мови у вищій школі.

Оскільки питання у анкеті сформульовані переважно у відкритій формі, це, на нашу думку, сприяє виявленню справжніх факторів мотивації студентів.

Отже, серед опитаних студентів 3 та 4 курсів напряму підготовки «Середня освіта (англійська мова та зарубіжна література)» Мукачівського державного університету було отримано наступні фрагменти відповідей:

- 1) мотивами вступу для більшості студентів були думка батьків та враження знайомих, що навчалися у цього ВНЗ;
- 2) престиж професії вчителя англійської мови переважно вплинув на набір спеціальності;
- 3) рівень успіху значною мірою впливає на мотивацію до навчання студентів;
- 4) більшість опитаних вважає, що виключення з ВНЗ можливе за умови поганого навчання і це впливає на їхню мотивацію;
- 5) студенти переконані, що відмінне навчання не є стовідсотковою гарантією успіху в житті, однак хороший рівень знань мотивує їх до праці;
- 6) серед факторів, що підвищують мотивацію до навчання є професійний рівень викладача та його відношення до студентів;
- 7) опитувані відмітили важливу роль застосування викладачем інноваційних методів у процесі навчання;
- 8) респонденти визначили низький ступінь залучення у позанавчальну пізнавальну діяльність як фактор, що понизив мотивацію до навчання;
- 9) студенти зазначили, що наразі знизити мотивацію до навчання можуть посилені вимоги до навчання та прискіпливе ставлення викладача;
- 10) було відмічено, що зовнішні фактори не впливають на мотивацію до навчання;
- 11) серед запропонованих змін у системі освіти було відмічено можливість студента впливати на вибір дисциплін;
- 12) можливість студента впливати на графік навчання, на думку респондентів, значною мірою вплинуло б на мотивацію до навчання;
- 13) індивідуальний підхід та співпраця орієнтована на успіх з боку викладача могли б істотно вплинути на мотивацію опитаних студентів;
- 14) студенти високо відмітили особистість викладача як складову, що впливає на їхній інтерес до навчання;
- 15) саме мотивація до позанавчальної пізнавальної діяльності мотивує респондентів до навчання;
- 16) сьогоднішня мотивація студентів направлена як на задоволення потреб майбутньої професії, так і на вирішення щоденних потреб (наприклад, отримання стипендії);
- 17) щодо майбутніх мотивів до навчання, то студенти старших курсів відмічають можливість вибору добре оплачуваної роботи;
- 18) отримання високо професійного рівня, як основа майбутньої професії превалює у навчанні у перспективі;
- 19) визначаючи сенс життя, відповіді студентів зводилися до таких питань як задоволення, здоров'я, фінансова стабільність, сім'я.

20) приблизно для половини респондентів сенс життя пов'язаний із навчанням чи освітою.

У результаті відмітимо, що нам вдалося виокремити найважливіші положення, що впливають на мотивацію до навчання студентів середніх курсів, серед яких професійна компетентність викладача, залучення ним студентів до різних видів діяльності та можливість самоосвіти та самовдосконалення.

Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення проблеми професійної компетентності викладача як одного з найважливіших факторів мотивації до навчання у студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді / О. В. Гилюн // Грані : наук.- теорет. і громад.-політ. альманах / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара; Центр соц.- політ. дослідж. – Д., 2012. – № 1 (81). – С. 102–104.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
3. Матвієнко П. В. Деякі аспекти рефлексивної єдності філософії та освіти / Петро Володимирович Матвієнко // Проблеми освіти : наук. зб. – К., 2011. – Вип. 66. – Ч. 1. – С. 97–100.
4. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Питер, 2000. – 155 с.
5. Управлінська діяльність в загальноосвітньому навчальному закладі в умовах профільного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-371848.html?page=8>

Martyn N. Pedagogical conditions of the formation of motivation for educational activity of future English teachers

One of the factors ensuring the country's competitiveness on the global level is to improve the quality of students' training, the formation of positive motivation to their future profession. The latter, however, is impossible without a strong motivation for teaching and learning activities related to this profession. Of course, some students have a positive motivation for learning while being the first year students, they consciously chose their future profession and are ready to receive new knowledge both for their future professional and personal growth. Though according to data obtained from numerous interviews, most students enter the university without a willingness to acquire new knowledge, and as a result a low motivation to learn or the absence of motivation at all. The article deals with the study of the motives for educational activity of future English teachers, the current students of English philology department of Mukachevo state University. Among the motives for pedagogical activity students of the first year of study has chosen the following: to become a highly qualified specialist, to obtain deep knowledge in the field, to get parents' approval, to receive a diploma, etc. In order to analyze student's motivation a questionnaire has been elaborated; the questions are mostly formulated in an open form which helps to define the motivating points. The conclusion has been made that senior students have admitted that their motivation to study may be increased by professional competence of the lecturer,

his/her usage of innovative techniques, students' involvement into various extracurriculum activities and the possibility of self-education and self-improvement.

Key words: *motive, motivation, pedagogical activity, questionnaire, competence, innovative techniques.*